

Вивчення стану готовності вчителів до роботи з обдарованими учнями //Формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови засобами інноваційних освітніх технологій: Зб. наук. праць. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2004. – С.183-187 (Бобракова Т.).

*Бобракова Т.,
Антонова О.Є.*

ВИВЧЕННЯ СТАНУ ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ДО РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ УЧНЯМИ

У провідних західних країнах проблема обдарованості розробляється з середини ХХ століття, коли ще на рубежі 50-60-х років були створені школи для талановитих дітей та молоді. У США 1972 року розроблено Програму з розвитку обдарованості, а з 1975 року тут існує Міжнародна асоціація щодо обдарованих дітей; у Великобританії створено Центр досліджень обдарованих дітей та молоді, діє асоціація “Обдарованим дітям”; у Німеччині впроваджено особливу службу консультацій з питань соціального навчання найздібніших учнів; у Франції з середини 80-х років у деяких навчальних закладах з’явилися класи для обдарованих учнів. У квітні 1989 року у Москві при Інституті психології АПН Росії відкрито Центр творчої обдарованості, на базі якого стали з’являтися школи для обдарованих дітей. Тобто педагоги, психологи, соціологи і чиновники цих країн одностайні у своїй думці про необхідність своєчасного виявлення талановитої молоді і розвитку її здібностей.

На початку 90-х років ХХ ст. і в Україні визначилася наукова школа, яка займається проблемами обдарованості (Моляко В.О., Кульчицька О.І.). Ще у 1991 році ними розроблено програму “Творча обдарованість”. На сьогодні прийнято цілий ряд законодавчих документів щодо проблеми обдарованості. Вже майже шість років видається журнал „Обдарована дитина”, який читають і з яким співпрацюють науковці й педагоги з Росії, Білорусі, Канади, інших країн світу.

Проте дана проблема по суті тільки почала розроблятися. Особливо недостатньо розроблено питання підготовки вчителя до роботи з обдарованими дітьми. В основних документах про школу проголошується відхід від усередненості навчання та виховання, що веде до нівелювання особистості, реально ж у загальноосвітніх закладах освіти продовжує домінувати усереднений підхід (орієнтація вчителя на так званого „середнього” учня), ігнорування самої проблеми обдарованого учня.

Крім того, якщо вчителі і визнають необхідність спеціально організованої роботи з обдарованими дітьми, частіше їх увага зосереджується на загальній та академічній обдарованості учнів (переможці предметних олімпіад, учасники МАН тощо). Робота ж з розвитку інших видів обдарованості відбувається епізодично.

Метою нашого дослідження було: *по-перше*, визначення рівня готовності вчителів-практиків до свідомої систематичної роботи з обдарованими учнями; *по-друге*, узагальнення досвіду навчально-виховних закладів нового типу м. Житомира стосовно розвитку обдарованості школярів.

На першому етапі експериментальної роботи нами було проведено опитування вчителів у школах №12, №14, №21 та №22 міста Житомира з метою вивчення стану готовності вчителів загальноосвітніх шкіл до систематичної цілеспрямованої роботи з обдарованими дітьми. Всього у дослідженні взяли участь 75 вчителів різних категорій. Було розроблено опитувальний лист, питання якого спрямовані на вивчення думки вчителів про наявність та кількість обдарованих дітей у сучасній школі (мова йшла про загальну інтелектуальну обдарованість); про можливості та готовність учителів здійснювати роботу з ними; про необхідність створення спеціалізованих навчальних закладів для обдарованих дітей.

Відповідаючи на запитання щодо кількості у сучасній школі дітей обдарованих більшість з опитаних учителів зазначили, що обдарованих дітей, як правило, 1-3 учнів у кожному класі (особливо у цьому впевнені вчителі I (65%) та вищої (56%) категорії). При цьому тільки молоді вчителі, які недавно закінчили ВНЗ, вважають, що обдарованих дітей біля 70% від всіх учнів (таких педагогів виявилося лише 3% від загальної кількості респондентів). Зазначимо, що ця тенденція збігається з сучасним науковим розумінням поняття „обдарованість” і особистісно-зорієнтованим підходом до навчання й виховання, який розглядає кожну дитину потенційно обдарованою у певному виді діяльності (див. Рис. 4).

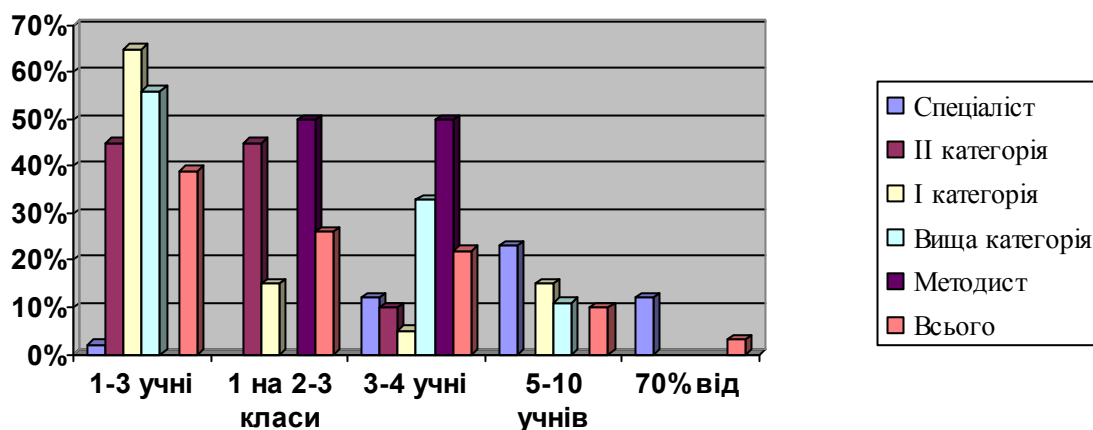

Рис. 4. Визначення кількості обдарованих учнів

Думки респондентів щодо питання готовності вчителів працювати з обдарованими дітьми розподілилися таким чином (див. Таблицю 17).

Таблиця 17

Думки вчителів щодо готовності співпраці з обдарованою дитиною

№/п	Позиція респондентів	Абсолютна кількість респондентів	Кількість респондентів %
1	Обдарованих дітей мало і кожний учитель може працювати з ними	43	57
2	Обдарованих дітей мало, проте не кожний учитель може працювати з ними	12	16
3	Обдарованих дітей доволі багато (70%) і кожний учитель може працювати з ними	12	16
4	Обдарованих дітей доволі багато, проте не кожний учитель може працювати з ними	5	7
5	Обдарованих дітей дуже мало (вони є навіть не в кожному класі) і не кожний учитель може працювати з ними	3	4

Як бачимо, більшість учителів (57%) вважає, що обдарованих дітей мало, і практично кожний учитель може організувати систематичну та цілеспрямовану роботу з ними. Проте саме тут ми зіткнулися з суперечністю: хоча переважна більшість вчителів і вважає за можливе для себе кваліфіковано здійснювати відповідну роботу з обдарованими учнями, 82% з опитаних учителів не мають нічого проти, щоб така дитина навчалася у спеціалізованому навчальному закладі для дітей з особливими потребами.

Цікавими виявилися і підходи вчителів до вирішення цього питання залежно від їх категорії. Вважають себе готовими співпрацювати з обдарованими дітьми більшість учителів I (69%), II (60%) та вищої (58%) категорій. Учителі-методисти займають більш помірковану позицію: половина з них не вважає за можливе брати на себе відповідальність за підготовку обдарованих дітей.

Відповіді респондентів на запитання „*Чи потрібні для обдарованих дітей спеціалізовані навчальні заклади?*” дозволили виявити протиріччя між потенційною готовністю і бажанням учителів працювати з обдарованими дітьми.

Найвищий відсоток учителів, які впевнені, що для особливо обдарованих дітей потрібні спеціалізовані навчальні заклади, спостерігається серед учителів вищої категорії (92%) та серед учителів-методистів (100%).

Рис 5. Розподіл думок респондентів щодо необхідності створення спеціалізованих шкіл для обдарованих дітей

Респонденти, які вважають, що спеціалізовані навчальні заклади для обдарованих дітей не потрібні, пропонують студійні форми навчання, окремі класи за спеціальними програмами (ліцейні, гімназійні), здійснення індивідуальної роботи та диференційоване оцінювання знань учнів, які можуть бути здійсненими у навчально-виховному процесі звичайної школи.

Більшість же вчителів пропонує створювати спеціалізовані гімназії або профільні ліцеї для обдарованих дітей з 2-3-ма іноземними мовами. Ці навчальні заклади, на їх думку, повинні обов'язково бути оздоблені останніми досягненнями науки і техніки (комп'ютерні класи, бібліотеки, читальні зали, фонокабінети, лабораторії, художні майстерні тощо). Цей заклад також має бути навчально-оздоровчим з гарним спортивним залом, басейном, кімнатами для відпочинку. Важливо, щоб у класі було не більше 15 учнів, що дасть можливість індивідуально працювати з кожним учнем. Працювати тут повинні тільки найкращі, найталановитіші педагоги, спеціально підготовлені для співпраці з такими дітьми. Також цей заклад має організовувати продумане, змістовне дозвілля. Оскільки такі заклади будуть спрямовані на підготовку майбутніх учених та науковців, необхідно здійснювати зв'язки з вищими навчальними закладами. Питома вага самостійної роботи учня має бути збільшена. Тут повинна панувати атмосфера пошуку, дослідження, поваги до знання. Необхідно також внутрішнє самоврядування.

Отже, у процесі обробки результатів дослідження нами було виявлено певні *суперечності* у думках та позиціях учителів. *По-перше*, більшість респондентів вважає, що практично кожний учитель може працювати з обдарованими дітьми. Проте висувують надто високі вимоги до вчителів, які мають працювати з цією категорією дітей. *По-друге*, переважна більшість учителів (80%) вважає, що спеціалізовані навчальні заклади для обдарованих дітей необхідні, проте таких закладів створено надзвичайно мало. *По-третє*, нами було помічено тенденцію залежності адекватності та об'єктивності оцінки існуючої ситуації в школі від категорії вчителя.

На нашу думку, вчителі просто не готові до роботи з обдарованими дітьми. При цьому ми підтримуємо позицію значної кількості психологів і педагогів, що обдарованою є кожна дитина, але кожна обдарована по-своєму. Більшість же вчителів не готова враховувати у своїй діяльності обдарування

кожної дитини. Як результат неспроможності вчителів роздивитися в дитині певні обдарування і допомогти реалізувати їх у практичній діяльності, особистість часто не може правильно обрати життєвий шлях, що врешті-решт негативно позначається на науковому та інтелектуальному потенціалі держави в цілому, на рівні її економічного та соціального розвитку. Адже обдарований учень починається з обдарованого вчителя (інтелект загострюється інтелектом, характер виховується характером, особистість формується особистістю).